

szórványosan szintén jelentkezett középkori leletanyag, a leletek kisebb foltban itt is sűrűsödni kezdtek.

A terepbejárás folyamán átvizsgáltam az említett humuszdepók mindkét oldalát. A bányatelek D-i, illetve Ny-i oldalán lévő hosszanti földhányáson nagy mennyiségben találtam őskori edénytöredékeket és rengeteg paticsdarabot. A néhány fekete, illetve sötétszürke polírozott felületű töredék alapján a leletanyag (vagy annak egy része) a Hallstatt-kultúrába sorolható. Feltételezhető, hogy a korábban a felszínen, a szántásban talált leletek egy része is kora vaskori. A kerámia zömét nagyobb hombárszerű edények durván kidolgozott, helyenként tenyérnyi nagyságú oldal-, és peremtöredékei tették ki.

A humuszdepó egy részén (kb. 20 méteres szakaszon) szétrombolt ház-, illetve tűzhelymaradványokat észleltem: nagyobb foltokban égett földet, nagy mennyiségű patics-töredéket, kiégett áglyenyomatos tapasztás-darabokat, vastag platnitöredékeket, (őrlő?)kődarabot. A tapasztaltak alapján egy vagy több egymáshoz közeli, felmenő falú (?) ház, és hozzá tartozó agyagkemencék maradványait pusztították el a munkagépek. A bányatelek belső, lehumuszolt területét nem lehetett átvizsgálni, mivel a felszínt vékony kavicsréteggel takarták be. Feltételezhető, hogy még nem teljesen pusztították el a lelőhelyet, a régészeti objektumok mélyebb, altalajba mélyedő részei még jórészt bolygatatlanok lehetnek. A további földmunkák, illetve a kavicsbányászat a még megmaradt régészeti értékek teljes pusztulását okozhatják! A bányatelek É-i, ÉK-i részén deponált földhányásokon régészeti jelenséget nem tapasztaltam. Ugyanitt a felszínen sem kerültek elő régészeti leletek.

TAKÁCS KÁROLY

192. Kisgyalán, régi temető

(Somogy megye) Kő

A középkori Gyalán templomának romjait Rómer Flóris az 1860-as években még látta a falun kívüli „puszta temetőben”. A falutól D-re fekvő erdőfoltot néhány évtizede még feltüntették a térképek, mára azonban szántóföld a helye. Az igen sűrű és nagy kiterjedésű tégl- és kőtörmelék az egykori erdőfolt közepén, ÉNy-DK irányban kb. 40×30 m-es területen jelentkezett 2008. március 17-i terepbejárásomon. A felszínen heverő törmelék mennyiségéhez képest embercsont csak elvétve fordult elő. A templom környékén csak néhány középkori cserepet találtam, a falu valószínűleg a templomtól K-re, a patak Ny-i felén helyezkedik el.

K. NÉMETH ANDRÁS

193. Kiskunfélegyháza-Ferencszállás, Fábián-tanya

(Bács-Kiskun megye) I

A 2008. július 15–22. között végzett megelőző feltáráson összesen 404 m²-t kutattunk a gázvezeték nyomvonalára eső lelőhelyen (MOL KKF 11.). A gépi humuszolást ré-

gészeti megfigyelés nélkül végezték, a feltárást nagyon egyenetlen, sok esetben túlszedett felszínen végeztük. Többször a szelvényfalán kirajzolódó metszetek alapján rögzítettük az elhordott objektumokat. Összesen 9 objektumot tártunk fel, ebből 5 árok volt, 4 pedig gödör. Az árkok keresztben szeltek át a szelvényt, funkciójuk kérdéses. Egy több osztású árok esetében feltételezhető, hogy kerítő árok lehetett. A feltárt objektumokból leletanyag nem került elő. A terepbejárás során talált egyetlen kerámia alapján a lelőhely kora pontosan nem dönthető el.

Munkatársak: Guttyán Attiláné, Gera Ágnes régész-technikusok.

SOMOGYVÁRI ÁGNES

194. Kiskunfélegyháza, Póth Sándor-tanya

(Bács-Kiskun megye) Sza, Á

2008. július 16. és augusztus 13. között megelőző feltárást végeztünk a gázvezeték nyomvonalának MOL KKF 9. jelű lelőhelyén, 570 m hosszan. Az objektumokból előkerült leletanyag feltűnő szegénységet mutatott.

Mind a szarmata időszakban, mind az Árpád-korban nagyon laza szerkezetű településrészekkel, a települések periferiájával számolhatunk a lelőhelynek az általunk feltárt részén. Leginkább állattartást valószínűsítő árokrendszerek és kutak jellemezték mindkét időszakot.

ROSTA SZABOLCS

195. Kiskunfélegyháza, Selymes

(Bács-Kiskun megye) B, Sza, I

2008 folyamán kerékpárút építését megelőző régészeti feltárásokat végeztem az alábbi lelőhelyeken.

Felföldi-tanya: Március 25–31. között a Kiskunfélegyházára D-ről bevezető 5. sz. főút Ny-i oldalán, a 115+470–115+540 km-szelvények között dolgoztunk. A feltárást megelőző terepbejárás alkalmával az itt elterülő kisebb kiemelkedés D-i lejtőjén gyér – feltehetően népvándorlás kori – leletanyagot gyűjtöttek. A nyomvonal 16 objektumot érintett mintegy 515 m²-nyi területen. Ezek közül 4 biztosan újkori volt a belőlük előkerült kerámiaanyag alapján, míg az összes többi ismeretlen korú maradt, értékelhető leletanyag hiányában. Ezek közül háromnak minden kétséget kizáróan régészeti korú betöltése volt. A telepjelenségek közül 7 gödör, 5 árok és 4 cölöphely volt.

Görög-tanya: Május 5–23. között dolgoztunk a kerékpárút 115+740–116+000 km-szelvényei között. A terepbejárás alkalmával az itt elterülő, a környezetéből enyhén kiemelkedő ÉNy-DK irányú dombvonulaton nagy mennyiségű szarmata leletanyagot gyűjtöttek. A kerékpárút nyomvonala 95 objektumot érintett, mintegy 1063 m²-nyi területen. Az objektumok közül 5 épület, 8 árok vagy árokrészlet, 60 gödör, 21 cölöphely, valamint 1 kút. A kerékpárút 4 m széles nyomvonala a szarmata település sűrűn lakott, központi részét érintette.

Rákosi-tanya: Április 14. és május 5. között dolgoztunk a 116+340–116+620 km-szelvények között. A feltárást megelőző terepbejárás alkalmával az itt elterülő, ÉNy–DK irányú kiemelkedésen csekély számú, szarmata és népvándorlás kori leletanyagot gyűjtöttek. A kerékpárút nyomvonalára 72 objektum esett; a jelenségeket mintegy 1109 m²-nyi területen lokalizáltuk. Az objektumok nagyobb része szarmata cseréppel keltezett, kisebbik része lelet nélküli, de feltehetően ugyancsak szarmata kori volt. A telepjelenségek között 2 épület, 34 gödör, 20 cölöphely és 16 árok vagy árokrészlet szerepelt.

A feltárást a szarmata kori település közepesen sűrűn lakott részét érintette. A feltárható nyomvonal csekély, 4 m-es szélessége folytán a településszerkezet kutatására nem nyílt lehetőség, a telepjelenségek a szarmata telepek esetében megszokott általános képet mutatták.

Rigó-tanya: Március 26. és április 17. között dolgoztunk a 116+870–117+050 km-szelvények között. A feltárást megelőző terepbejárás alkalmával a főút által vágott kisebb dombvonulat tetején és É-i lejtőjén nagy mennyiségű és változatos bronzkori leletanyagot gyűjtöttek. A kerékpárút nyomvonala 50 bronzkori (vagy leletanyag nélküli, de betöltéséből és elhelyezkedéséből ítélve minden bizonnyal bronzkori) objektumot érintett. A telepjelenségek között 3 épület(?), 28 gödör, 16 cölöphely és 5 árok vagy árokrészlet szerepelt.

Mivel az árkok többsége keresztben szelte át a nyomvonalat, illetve az épületek közül egy esett teljesen a feltárható területre, sőt a méhkas alakban öblösödő tárolóvermek többsége is csak felében-harmadában nyúlt be a lehumuszolt területre, a település szerkezetéről nem kaptunk pontos képet. A település nagyobb része a nyomvonalától Ny-ra húzódó, magasabb fekvésű szántón terül el.

A feltárást kerámialeletei között megemlítendő két fülesbögre, melyek egyike szinte teljesen épen került elő; illetve az egyik gödör alján fekvő urnarészlet. A leletanyag a település korát a középső bronzkor végére, az úgynevezett koszideri időszakra keltezi.

Munkatársak: Vida Ágnes rajzoló, Budai Zsuzsa régésztechnikus.

MÉSZÁROS MÓNIKA

196. Kiskunfélegyháza, Templomhalom

(Bács-Kiskun megye) Á, Kö

2008. március 10–14. között próbafeltárást végeztünk, melynek célja a középkori Félegyháza templomát és temetőjét rejtő Templomhalom tágabb környezetének átvizsgálása volt. Az átvizsgálendő terület közel 9 ha, a próbafeltárást nem foglalta magában a Templomhalom nyilvánvalóan régészeti szempontból érintett szűk környezetét. Szondázó módszerrel dolgoztunk, a jelentkező régészeti objektumokat csak szemrevételezéssel vizsgáltuk meg, nem tártunk fel egyet sem.

A Ny-i szondában egy soros temető egyértelmű sírfoltjai jelentkeztek: 7 sírfolt rajzolódott ki teljes rend-

ben, K–Ny tájolással. A feltárást során kiderült, ezek a sírfoltok átvágták a középkori jelenségeket, erősen kevert betöltésükben középkori leletanyag is volt. Az objektumok teljesen szabályos, téglalap alakú mély aknasírnak mutatkoztak, a felső részükön gyakran kisebb padkával, egy sírgödörben lócsontok voltak a betöltésben, ellenben semmi más leletanyag nem utalt ezek sír voltára.

2008. július 21. és augusztus 29. között végeztük a teljes feltárást, melynek célja a középkori templom alapfalainak kutatása volt, a későbbi megjeleníthetőség érdekében. Mindamellet Bálint Alajos 1951-es temetőátadásának kiegészítése is a céljaink között szerepelt. A Templomhalom környezetének teljes geodéziai felmérését elvégeztük. Geológiai fúrások eredményeképpen ismerjük a domb szerkezetét.

Bizonyossá vált, hogy a domb É-i, elhordott részén a lelőhely megszakad, a temető és a templom nagyobb részét is elhordták. Mindamellet a halom roncsolt oldalában, az újkori pusztítási rétegben számos különösen jelentős tárgy feküdt: gótikus feliratos övcsatok, veretek, vagy oszloplábazat. A pusztítás a középkori templomot érintette leginkább. Azon a részen nyitottuk szelvényeinket, ahol előzetesen a falakat sejteni lehetett. Kiderült, hogy a 18. sz. második felében kitermelték a köveket az alapárkokból is, amelyeket a visszahullott törmelék elhelyezkedése rajzolt ki. A templom következő pusztulási periódusa az 1920-as évek, amikor építkezéshez elhordták a homokdomb É-i részét, a templom szinte teljes területét.

Megtaláltuk a D-i fal és a K-i oldalon levő szentély visszahullott törmelékkel betöltött alapárkait, ami alapján nagy valószínűséggel kiserkeszthető a templom alaprajza. A temető nagyobb része eltűnt a pusztítások során, különösen az É-i oldalon, illetve az 1980-as években a déli oldal elhordásakor. Ezek mellett azonban jelentős részek a megmaradt K–Ny-i tengelyen teljesen érintetlenek. A templom K-i és Ny-i falainak tövében hosszú ideig használatban lévő, nagy középkori temető rajzolódott ki. Kis területen 95 sírt bontottunk ki, melyek között sok volt a bolygatatlan, vagy alig bolygatott temetkezés.

A Templomhalom az Árpád-korig visszanyúló temetővel rendelkezik, mely homokbetöltésű, faszénnel leszórt aljú sírokkal jellemzett periódus jól elválasztható a későbbi, törmelékes betöltésű sírok jellemezte fázisoktól. Az előkerült leletanyag és jelenségek alapján csatlakozunk Bálint Alajos azon véleményéhez, hogy a temető nem, vagy legalábbis alapjaiban nem köthető a kunokhoz.

ROSTA SZABOLCS

197. Kiskunfélegyháza határa

(Bács-Kiskun megye) Sza, Á

Cakó-tanya (MOL KKF 1.): A Városföld–Algyő stratégiai gázvezeték nyomvonala által érintett lelőhelyen 2008. április 7–14. között összesen 624 m²-t és 12 objektumot tártunk fel. Ebből 5 árok, 1 gödör és 2 cölöplyuk volt, valamint 4 recens jelenség. A megelőző feltárást előtt